

STK-2024-1073Malmö stad
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Datum

2024-08-14

Adress

Diarienummer

GYVF-2024-3306

Yttrande

Till

Kommunstyrelsen

**Yttrande över Utbildningsdepartementets remiss -
Statens skolverks redovisning av uppdrag om ett
nationellt professionsprogram
STK-2024-1073**

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden föreslås besluta att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Skolverket har fått i uppdrag att utveckla ett nationellt professionsprogram inom skolväsendet (U2022/02319). Uppdraget innebär att ta fram en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare inom skolväsendet samt ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden är i grunden positiv till det nationella professionsprogrammet för legitimerade lärare och förskollärare samt för rektorer. Programmet kan bidra till yrkenas attraktivitet och ge förutsättningar för en nationell likvärdighet avseende den kompetens som professionerna bör besitta. Professionsprogrammet kan även bidra till en tydlighet och skapa likvärdiga förutsättningar för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare oavsett skolhuvudman. Redovisningen har dock inte i tillräcklig utsträckning beaktat vilka personella och ekonomiska konsekvenser införandet av det nationella professionsprogrammet får för skolhuvudmännen samt saknar tydlighet gällande ledning och styrning av deltagande på professionsprogrammet.

Yttrande

Vid besvarandet av remissen önskar Utbildningsdepartementet remissinstansernas synpunkter på framför allt förslaget till förordning om nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare inom skolväsendet (avsnitt 3 i redovisningen).

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden framhåller att det genom ett nationellt professionsprogram finns en reell möjlighet att skapa ett nationellt sammanhållet system av kompetensutvecklande insatser av hög kvalitet som möter professionens identifierade behov. Ett nationellt professionsprogram skulle även gynna samverkan mellan lärosäten och yrkesverksamma lärare och förskollärare samt stärka den vetenskapliga grunden.

Nämnden välkomnar generellt utökade karriärvägar för benämnda yrkesgrupper, då det skapar förutsättningar för en ökad yrkesattraktivitet och i förlängningen bättre möjligheter för skolhuvudmän ur ett kompetensförsörjningsperspektiv.

För att professionsprogrammet ska bli ett kraftfullt verktyg för utveckling av undervisningen i samtliga skolformer anser nämnden att det krävs en tydlig styrning där syftet med insatserna klargörs på olika nivåer, akademisk kontra praktisknära kompetensutveckling och mer kollegiala utbildningsprocesser. Genomförandet av det nationella professionsprogrammet ställer krav på att en rad förutsättningar är på plats. Nämnden vill framhålla vikten av att dessa förutsättningar tydligt identifieras inför implementeringen av programmet.

Det är vidare angeläget att kompetensutvecklingsinsatserna i första hand syftar till att höja kvaliteten i det direkta arbetet med barnen och eleverna och i andra hand att förbereda för forskning. Redovisningen avspeglar en medvetenhet om att insatser behöver anpassas till de olika skolformernas särart. Det är därför av vikt att Skolverket i sina beslut om kompetensutveckling uppmärksammar dessa skillnader och anpassar innehållet efter skolformen.

I avsnitt 5 framgår att vissa yrkeslärare har begränsad tillgång till branschspecifik kompetensutveckling. Skolverket avser att utreda vidare om och hur branschspecifik kompetensutveckling för yrkeslärare ska kunna erbjudas inom den nationella strukturen. Nämnden instämmer med Skolverket att yrkeslärarnas möjlighet till branschspecifik kompetensutveckling särskilt behöver beaktas i framtagandet av den nationella strukturen.

Meriteringsnivåer

Nämnden ställer sig positiv till att den föreslagna förordningen innehåller förslag på tre meriteringsnivåer jämfört med de förslag som regeringen lämnade 2021 om en förordning om nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare. Vidare delar nämnden Skolverkets förslag gällande att meriteringsnivåerna ska benämnas 1, 2 och 3, eftersom de av regeringen föreslagna benämningarna är vanliga i det allmänna språkbruket och det även kan finnas en risk för sammanblandning med karriärläroarsystemet. Att benämna meriteringsnivåerna 1, 2 och 3 kan dessutom underlätta en tydlig kommunikation. Nämnden ställer sig dock tveksam till att

meriteringen för lärare ska utgöra ett villkor för skolledarbefattningen. Kompetenser som rektor behöver för att utföra sitt uppdrag, motsvarar inte alltid de kompetenser som kännetecknar en yrkesskicklig lärare. Kravet kan innebära att rekryteringsläget för rektorer förvärras utifrån ett redan idag ansträngt läge.

Styrning och ledning av det nationella professionsprogrammet

Det nationella professionsprogrammet innebär att den statliga styrningen av skolan ökar. Nämnden vill påtala att detta kan skapa en otydlighet i gränsdragningen mellan staten och skolhuvudmannen gällande ansvar för professionernas kompetensutveckling.

Av skollagen följer redan i dag att det är huvudmannen som ansvarar för att personalen ges möjlighet till kompetensutveckling. Vidare framgår av 2 kap. 34 a § skollagen att huvudmannen ska se till att lärare och förskollärare erbjuds möjlighet att delta i kompetensutveckling. Av läroplanerna följer att rektorn har ansvaret för att personalen får den kompetensutveckling som krävs.

Professionsprogrammet kommer att påverka skolhuvudmännens och rektorers roll och ansvarstagande för detta och därigenom även begränsa möjligheten att utifrån lokala förutsättningar planera och genomföra sin kompetensutveckling. Rektors handlingsutrymme blir snävare genom att behovet av kompetensutveckling specificeras på en statlig nivå. Så som förslagen i redovisningen nu är formulerade begränsar det enligt nämnden rektors möjligheter att styra sin inre organisation samt vara pedagogisk ledare och chef med ansvar för arbetsmiljö. Det är därför viktigt att det finns en kontinuerlig dialog med skolhuvudmännen i den fortsatta utformningen av professionsprogrammet.

Kopplat till ovanstående kan det uppstå frågor kring vem som bestämmer huruvida läraren eller förskolläraren ska kunna delta i en kompetensutvecklingsinsats, när kompetensutvecklingen ska ske och vilka kompetenser som ska utvecklas.

Nämnden anser att det saknas tydlighet gällande ledning och styrning av deltagande på professionsprogrammet. I redovisningen framgår att det är rektor som fattar beslut om lärares deltagande i professionsprogrammet. Nämnden ser behov av att tydliggöra huvudmannens övergripande ansvar för att säkerställa kvaliteten i organisationen. Om rektor fattar beslut om lärares deltagande på kompetensutveckling utan samråd med skolchef och hänsyn till helheten, finns det risken att huvudmannens organisation utarmas på behöriga yrkesskickliga lärare.

Förutsättningar för professionsprogrammet och kompetensutveckling

Huvudmannen åläggs stort ansvar att skapa de förutsättningar som krävs för kompetensutvecklingen, och det är av vikt att professionsprogrammet svarar an på

huvudmännens olika behov och förutsättningar. Nämnden vill problematisera att redovisningen inte i tillräcklig utsträckning har beaktat vilka ekonomiska och personella konsekvenser införandet av det nationella professionsprogrammet får för huvudmännen. Mycket ansvar läggs på huvudmannen att skapa de förutsättningar som krävs i statens tydligare ansvar för professionsutvecklingen. Vidare bedöms det som viktigt att finansieringen av det nationella professionsprogrammet inte belastar skolhuvudmannen, utan att ytterligare resurser tillförs från staten. Det bör även understrykas att den föreslagna kompetensutvecklingsstrukturen sannolikt kommer att innebära ökade kostnader för skolhuvudmännen när de ska frigöra professionerna från ordinarie arbetsuppgifter för deltagande. Här behöver ett ekonomiskt stöd från nationell nivå beaktas. Staten behöver ta ansvar för att, utöver finansiering av själva programmet, även bidra till finansiering av dessa nödvändiga förutsättningar. Nämnden vill lyfta fram att det redovisningen inte beaktar huvudmannens kompetensförsörjning i tillräcklig utsträckning. Även om ekonomiska medel tillförs från staten kvarstår utmaningen med att rekrytera behöriga lärare som ersätter lärare som deltar i kompetensutvecklingsinsatser. Det kan få konsekvenser för kvaliteten i undervisningen och kan motverka likvärdigheten som professionsprogrammet eftersträvar.

Nämnden vill understryka vikten av att alla förutsättningar identifieras innan professionsprogrammet med tillhörande meriteringssystem implementeras samt att huvudmännen får ersättning för att tillhandahålla dessa nödvändiga förutsättningar. Nämnden kan konstatera att det i redovisningen saknas såväl ekonomisk analys som förslag på ekonomisk kompensation.

Skolverket genomförde under hösten 2023 en målgruppsanalys med skolchefer, skolledare, lärare och förskollärare. Av undersökningen drar Skolverket slutsatserna att personalens arbetsbelastning och ekonomiska begränsningar påverkar möjligheterna till kompetensutveckling. Det största hindret som skolchefer, rektorer och biträdande rektorer ser med att stärka lärares kompetensutveckling är kostnader och brist på tid.

Nämnden delar Skolverkets slutsatser, men vill även påtala att denna analys är otillräcklig gällande vilka de ekonomiska och personella konsekvenserna för införandet av det nationella professionsprogrammet får.

Det finns en motsägelse i att fortbildning ska ges genom ett nationellt professionsprogram. Alla skolor och skolhuvudmän ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete för att vidareutveckla verksamheten. Centralt i det systematiska kvalitetsarbetet är skolhuvudmännens ansvar att utbildningen utformas så att den möter de behov som finns och ger förutsättningar för elevernas utveckling och lärande. De behov som framkommer genom analysen i kvalitetsarbetet ska ligga till grund för

förbättringar. Den nationella fortbildningen i form av lärares möjligheter till bättre karriärvägar riskerar att ske på bekostnad av de behov som identifierats lokalt. Det i sin tur riskerar att leda till en sämre skolutveckling på respektive enhet. Nämnden vill understryka att flera, i det systematiska kvalitetsarbetet, lokalt identifierade utvecklingsbehov sannolikt inte fullt ut kan rymmas inom ett nationellt professionsprogram. Det är därför angeläget att det även fortsättningsvis finns utrymme för lokala kompetensutvecklingsinsatser hos respektive skolhuvudman. Skolhuvudmannens behov, som kartläggs kontinuerligt, behöver beaktas för att säkerställa ett relevant utbud som inte är begränsat till förslag från rådet.

Nämnden anser att en nationell struktur bidrar till ett främja likvärdig och kvalitativ kompetensutveckling som blir mindre beroende av huvudmännens olika förutsättningar. Det är av vikt att styrning och syfte med insatserna klargörs på olika nivåer för att professionsprogrammet ska få avsedd verkan. Nämnden ser därför ett behov av att förtydliga det nationella professionsprogrammets roll i förhållande till övriga nationella professionssatsningar.

Implementering av professionsprogrammet

I avsnitt 10 anges att implementeringen av ett nationellt professionsprogram kommer att vara ett viktigt moment för att skapa kännedom om, acceptans för och en djupare förståelse om professionsprogrammet hos målgrupperna. Programmet är omfattande och kan vara svårt att överblicka för de som kommer att beröras. Förutsättningarna för en lyckad implementering påverkas av olika ramfaktorer men även av andra pågående förändringar och implementeringar inom skolväsendet. Takten för en implementering kommer att vara viktig och behöver avvägas noggrant. Skolverket behöver i sin kommunikation precisera vad professionsprogrammet syftar till, hur det är uppbyggt och vad det kan skapa för möjligheter för målgrupperna, så att det inte framstår som något av en pålaga. Nämnden vill understryka vikten av att implementeringen följer samtliga ovan angivna moment.

Vidare framgår av avsnitt 10 att rådet har framfört synpunkter på att statsbidragsmedel kan behöva omfördelas och tydligare riktas mot insatser för förskollärare, lärares och rektorers kompetensutveckling. Skolverket gör bedömningen att det kan finnas anledning att se över befintliga statsbidrag och på så sätt effektivisera stödet, minska risken för att kompetensutvecklingsinsatser konkurrerar med andra behov i verksamheten och minska den administrativa bördan. Nämnden är generellt positiv till befintliga statsbidrag, men välkomnar att Skolverket gör bedömningen att det är angeläget med en översyn av hur statsbidrag framgent kan hanteras gällande kompetensutvecklingsinsatser

Nämnden ställer sig positiv till att rådet för professioner framgent bistår Skolverket i det fortsatta utvecklingsarbetet av innehållet i den nationella strukturen för

